

معرفی چارچوبی جهت ارزیابی توان گردشگری ایران در مقیاس منطقه ای

هدی کریمی پور* - کارشناس ارشد مدیریت و برنامه ریزی محیط زیست، کارشناس فنی برنامه عمران ملل متحد، تهران، ایران.

زینب یگانه کیا - کارشناس ارشد مدیریت و برنامه ریزی محیط زیست، تهران، ایران.

یدالله کریمی پور - دکتری جغرافیای سیاسی و دانشیار دانشگاه تربیت معلم تهران، تهران، ایران.

Introduction to a Framework for Assessing Tourism Potential of IRAN in Regional Scale

Abstract

Special climate and geographic situation of Iran has created great environmental and cultural diversity which has provided a suitable situation for tourism development in the most parts of the country. Therefore the main goal of this research is to introduction to a comprehensive framework for assessing tourism potential in different parts of the country. For achieving this aim, this research has offered a precise framework for evaluating of the tourism potential of Iran in two phases. In the first phase, different townships of a province were classified for tourism development based on their various potentials. The second phase of the suggested framework deals with designing a model for tourism development in the selected townships based on their ecological capability. For testing the suggested model on an actual sample, the Isfahan province in Iran was selected. By implementing the first phase of the model on 21 townships of this province they have been categorized in 4 classes, from 1 to 4. Also after examination of the second phase of the model on one of the rural districts in Isfahan, it was specified that the area with 10 km² from this rural district is the best place for construction of tourism complexes.

Keywords: Tourism, Site selection, Criteria, Ecological Capability, GIS

چکیده

موقعیت جغرافیایی و اقلیمی خاص ایران، تنوع بسیاری بالائی را در آن از نظر زیست محیطی و فرهنگی ایجاد نموده که این مساله شرایط مساعدی را برای توسعه گردشگری در اکثر مناطق کشور فراهم آورده است. ولی متأسفانه توسعه این صنعت به دلیل عدم برنامه ریزی مناسب و فقدان یک چارچوب علمی قوی جهت حمایت از آن، به تحقق نرسیده است. لذا هدف اصلی این تحقیق، معرفی یک چارچوب جامع جهت ارزیابی توان گردشگری نقاط مختلف کشور می باشد. با این هدف، ارائه این چارچوب در دو فاز به انجام رسیده است. فاز اول الگوی معرفی شده، مربوط به درجه بندی شهرستانهای مختلف یک استان برای توسعه گردشگری است. فاز دوم مدل پیشنهادی، به طرح ریزی توسعه گردشگری در مناطق دارای توان اکولوژیک پرداخته است. جهت آزمون مدل های پیشنهادی، بر روی یک نمونه واقعی، استان اصفهان در ایران انتخاب شده است. با اجرای مرحله اول مدل بر روی ۲۱ شهرستان این استان، آنها در ۴ گروه از سطح ۱ تا ۴ طبقه بندی شدند. همچنین پس از اجرای قسمت دوم مدل بر روی یکی از دهستانهای فریدونشهر که از شهرستانهای طبقه ۱ بود، مشخص شد که مساحتی در حدود ۱۰ کیلومتر مربع از این دهستان، بهترین مکانها جهت احداث مجتمع های گردشگری هستند.

واژگان کلیدی: گردشگری، مکانیابی، معیار، توان اکولوژیک، GIS

مقدمه

اختصاص داده شده و بدین ترتیب کل منطقه با توجه به معیارهای مذکور امتیاز دهی و ارزیابی شده است (ARA/KPMG, 2001: 3).

همچنین Kim و دیگران، برای بررسی نحوه اقبال گردشگران به جاذبه‌های فرهنگی و با استفاده از تحلیل خوشه‌ای، جاذبه‌های مذکور را در ۴ گروه طبقه بندی کرده‌اند که عبارتند از: «جشنواره‌ها و جاذبه‌های موسیقی، پارکهای تفریحی تجاری، جشنواره‌ها و نمایشگاههای محلی، جاذبه‌های زیبایی شناسانه و علمی». سپس هر گروه را به تعدادی زیرگروه تقسیم بندی نموده‌اند. برای مثال گروه جاذبه‌های زیبایی شناسانه و علمی خود به زیرگروههای تئاتر، شهرهای زنده تاریخی، مکانهای تاریخی، موزه‌های تاریخی و موزه‌های علم و تکنولوژی تقسیم بندی شده‌اند. سایر گروهها نیز به همین ترتیب دسته بندی شده‌اند. و در نهایت، داشتن چنین طبقه بندی مناسبی شرایط خوبی را برای محققان فوق فراهم آورده تا به بررسی نحوه اقبال گروه‌های سنی، جنسی و درآمدی به هر یک از جاذبه‌های ذکر شده بپردازند (Kim et al. 2006: 1368).

همچنین مشاوران Ethos از دانشگاه کلمبیا روشی را برای ارزیابی منابع گردشگری ارائه و سه ویژگی جغرافیائی منابع گردشگری را به این صورت معرفی کرده‌اند: «محیط زیست بیوفیزیکی، منابع انسانی و فاکتورهای طبیعی». سپس عوامل بیوفیزیکی را به سه زیرگروه «شکل زمین، اقلیم و گیاهان» تقسیم نموده‌اند. همچنین عوامل انسانی را نیز به دو گروه وضعیت زمین و دسترسی تقسیم کرده و عوامل منابع طبیعی را به ۷ گروه جنگل، معدن، ماهیان، حیات وحش، منابع بصری، کاربری محلی و میراث فرهنگی تقسیم کرده‌اند. سپس به هر یک از زیرگروه‌های فوق، اعداد ۰ و ۱ و ۲ را برای کیفیت ضعیف، متوسط و خوب اختصاص داده و توان گردشگری را در ۴ کلاس خیلی بالا (۷-۶ امتیاز)، بالا (۵-۴ امتیاز)، متوسط (۳-۲ امتیاز) و پائین ۱ امتیاز تقسیم بندی کرده‌اند. (Ethos Consulting, 1992: 14-20).

همچنین Itami معیارهایی را جهت اندازه‌گیری ۳ جزء چشم انداز یعنی زمین، آب و گیاهان معرفی کرده است. به این ترتیب که برای اندازه‌گیری هر یک از این سه جزء

امروزه «گردشگری» یکی از بزرگترین بخش‌های اقتصاد خارجی در جهان است (Theobald, 2005: 79-90) به طوری که بر طبق آخرین گزارشات آماری حدود ۱۰٪ از کل درآمد جهانی را به خود اختصاص داده است (World Tourism Organization, 2006). ولی متأسفانه علیرغم اهمیت جهانی این صنعت، هنوز سرمایه‌گذاری مناسبی برای توسعه آن در کشورمان صورت نگرفته است (رضوانی، ۱۳۸۲، ص ۱۱۶). شاید یکی از دلایل این عدم سرمایه‌گذاری را بتوانیم ناشناخته ماندن ارزش‌های گردشگری مناطق مختلف کشور بدانیم. به عبارت دیگر، تقریباً هیچ مطالعه جامعی در مورد ارزیابی توان گردشگری نقاط مختلف کشور صورت نگرفته و لذا سرمایه‌گذاران دولتی و خصوصی، قادر به شناخت امکانات بالقوه هر منطقه جهت اجرای سرمایه‌گذاریشان نیستند (صباغ کرمانی، ۱۳۷۹، ص ۵۸). به همین منظور در این تحقیق یک چارچوب ساده اما دقیق جهت ارزیابی توان گردشگری شهرهای کشور معرفی و در نهایت مدلی جهت مکانیابی احداث مجتمع‌های گردشگری در آنها ارائه شده است. در همین راستا، ابتدا پیشینه‌ای از مطالعات انجام گرفته در سطح بین‌المللی و ملی را ارائه می‌کنیم:

به عنوان مثال «گروه مشاوران ARA» جهت ارزیابی منابع گردشگری دریاچه Williams، ۵ معیار را به این صورت شناسائی کرده و به کار برده‌اند: «معیارهای فیزیکی، اجتماعی، تجاری، اقتصادی و معیارهای مربوط به سیاستهای دولتی». سپس هر دسته از معیارهای مذکور را به تعدادی زیرمعیار تقسیم نموده‌اند. به عنوان مثال معیارهای اقتصادی به ۳ زیرمعیار «توان درآمدی»، «توان اشتغال» و «توان سرمایه‌گذاری» جامعه مورد نظر تقسیم شده است. همچنین معیارهای اجتماعی نیز به ۴ زیرمعیار «سازگاری جامعه محلی با تفریحات»، «سازگاری جامعه محلی با کاربردهای اقتصادی»، «قابلیت پذیرش توسعه توسط جامعه محلی» و «مهارت‌های جامعه محلی» تقسیم بندی شده است. به همین ترتیب سایر معیارها نیز به مجموعه‌ای از زیرمعیارها تقسیم شده‌اند. سپس به هر زیرمعیار سه وضعیت خوب، متوسط و ضعیف

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

■ ۲۱۰ ■

نظر به اینکه تحقیقات خارجی ذکر شده با شرایط فرهنگی، اقلیمی و اجتماعی ایران همخوانی کافی نداشته و در تحقیقات داخلی نیز چارچوب جامعی در این زمینه ارائه نشده است، به دنبال ارائه یک ساختار، جهت ارزیابی توان گردشگری ایران در مقیاس منطقه ای بوده و از سوی دیگر به دنبال معرفی الگویی جهت دستیابی به یک توازن توسعه یافته بین علاقه مندیهای بالقوه گردشگران و محیطهای دارای جاذبه گردشگری از نقطه نظر اکولوژیکی است (Ahn et al. 2000: 9). این مطالعه، ابتدا چارچوبی را برای ارزیابی توان گردشگری شهرها در مقیاس کلان پایه ریزی نموده و سپس به مکانیابی احداث مجتمعهای گردشگری در مقیاس خردتر می پردازد.

روش بررسی

این تحقیق، ارزیابی توان گردشگری را در دو فاز کاملا مجزا به انجام رسانده است. در فاز اول با معرفی معیارهای مربوطه، شهرستانهای مختلف یک استان بر اساس توان گردشگری طبقه بندی می شوند. به عنوان مثال، این تحقیق شهرستانهای استان اصفهان را در ۴ طبقه از درجه ۱ تا ۴ جهت توسعه گردشگری اولویت بندی نموده است. در فاز بعدی، در شهرستانهای منتخب برای توسعه گردشگری که از فاز اول به دست آمده اند، بهترین مکانها جهت احداث مجتمعهای گردشگری در اینجا هتل ها، اقامتگاهها و پارکهای تفریحی است (Makekadyrova, 2008: 209-211). در واقع در این فاز با توجه به توان اکولوژیکی سرزمینهای انتخابی و مفهوم مرکز ثقل فضائی، مکانیابی جهت احداث سایت های تفریحی صورت می گیرد. جزئیات هر یک از این مراحل به طور کامل در ذیل آمده است:

فاز اول: طبقه بندی محدوده مطالعاتی بر اساس توان گردشگری

معرفی معیارهای اصلی و فرعی

در این مرحله ابتدا ۵ معیار اصلی جهت ارزیابی توان

شاخص های شکل، خطوط، رنگ و بافت را پیشنهاد داده که در سه سطح کلاس A، کلاس B و کلاس C با امتیازهای به ترتیب ۵، ۳ و ۱ تقسیم می شوند. درجه چشم انداز برابر با کلاس A خواهد بود در صورتی که امتیاز نهائی آن بزرگتر از ۱۹ باشد. امتیاز بین ۱۲ تا ۱۸ کلاس B را در چشم انداز دریافت خواهد کرد و کلاس C شامل امتیاز زیر ۱۱ خواهد شد. (Itami, 1989: 215-221)

در ایران به عنوان اولین تحقیقات در زمینه ارزیابی توان گردشگری می توان به کار دکتر مخدوم اشاره نمود. مخدوم، مجموعه ای از معیارهای فیزیکی و اکولوژیکی را برای محاسبه توان اکولوژیکی سرزمین جهت کاربری تفرج در دو دسته تفرج متمرکز و گسترده ارائه نموده است. وی عوامل آب، توپوگرافی، سنگ بستر، خاک و پوشش گیاهی را به عنوان عوامل دخیل در توان اکولوژیکی سرزمین برای توسعه تفرج در نظر گرفته و برای هر یک از آنها مجموعه ای از شاخص ها را بر شمرده است. البته مطالعات دکتر مخدوم تنها بر روی توان فیزیکی و اکولوژیکی سرزمین متمرکز شده و لذا در مدل ایشان، معیارهای اقتصادی و اجتماعی در نظر گرفته نشده است (مخدوم، ۱۳۸۴، ص ۲۰۱-۲۰۲).

همچنین نوری و دیگران در سال ۲۰۰۷، به ارزیابی توان اکوتوریسم در سواحل شمالی خلیج فارس پرداخته اند. معیارهای معرفی شده توسط آنها به دو شاخه اکولوژیکی و انسانی تقسیم بندی شده است. شاخه اکولوژیکی زیر شاخه ای ندارد و حاوی چهار وضعیت خیلی خوب، خوب، متوسط و ضعیف است که به ترتیب واجد امتیازهای ۵، ۴، ۳ و ۱ می شوند. شاخه انسانی نیز به ۴ زیر شاخه منابع تفریحی، منابع زیبایی شناسانه، تسهیلات گردشگری و منابع فرهنگی تاریخی تقسیم بندی می شوند که برای هر یک از زیر شاخه های فوق، مجموعه ای از شاخص های اندازه گیری تعریف شده و سپس امتیاز دهی شده اند. بدین ترتیب و با استفاده از این مدل، ۴ منطقه نابیند، عسلویه، طاهری و کنگان به ترتیب از طبقه ۱ تا ۴ جهت توسعه گردشگری طبقه بندی شده اند (Nouri et al. 2008: 683-686).

این تحقیق ضمن استفاده از تجربیات، روش ها و مدل های مورد استفاده در تحقیقات خارجی و داخلی و با

گردشگری معرفی شده است. سپس هریک از معیارهای مذکور به تعدادی زیر معیار تقسیم بندی شده (121-125 Loeks, 2000) و به هر زیر معیار یک امتیاز اختصاص داده شده است. توان گردشگری منطقه مورد نظر از جمع جبری امتیازهای مربوط به هر زیر معیار به دست می آید (Garrod, Fyall 2000: 685-691). ۵ معیار اصلی مورد نظر عبارتند از: منابع، دسترسی، تسهیلات، جامعه

محلی و جاذبه‌های جانبی. وزن مربوط به هریک از این معیارها با توجه به تحقیق Deng و دیگران عبارت است از (Deng et al., 2002: 429):

- منابع: ۶۶٪

- دسترسی: ۱۷٪

- تسهیلات: ۸٪

- جامعه محلی: ۵٪

- جاذبه‌های جانبی: ۴٪

به عنوان مثال، معیار تسهیلات شامل ۳ زیر گروه آموزشی، تفریحی و زیر ساخت است. بنابراین برای محاسبه وزن هر یک از زیر معیارهای مربوطه، وزن معیار تسهیلات بر عدد ۳ تقسیم شده است:

وزن زیر معیارهای مربوط به معیار تسهیلات $3 = 2.667 = 8$ بدین ترتیب کلیه زیر معیارهای مذکور وزن دهی شده‌اند. نحوه تقسیم بندی معیارهای اصلی و فرعی و وزن مربوط به هریک در جدول شماره ۱ به تصویر کشیده شده است. با استفاده از معیارهای ذکر شده در این جدول و محاسبه امتیازهای مربوطه، می توان گردشگری منطقه مورد نظر را برآورد نمود. لازم به ذکر است که ایده اصلی برای معرفی معیارهای اصلی و فرعی و نحوه وزن دهی آنها از کار Deng و دیگران استخراج شده و به جهت هماهنگ سازی آنها با شرایط محلی تغییرات اندکی نیز در آن اعمال شده است.

در گام بعدی در این مرحله، هر یک از معیارهای اصلی به مجموعه ای از معیارهای فرعی تقسیم بندی می شوند. به عنوان مثال معیار اصلی منابع، ابتدا به دو گروه طبیعی و فرهنگی تقسیم شده است. منابع طبیعی نیز در ابتدا به دو دسته محیط زیستی و فیزیکی تقسیم شده است. دسته فیزیکی خود به ۵ زیرگروه پدیده‌های اقلیمی، آب، کوهستان، گیاهان و جانوران تقسیم شده است. یا مثلاً معیار تسهیلات به سه زیرگروه آموزشی، تفریحی و زیر ساخت تقسیم شده است. به همین ترتیب همه ۵ معیار

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۱۲

جدول ۱. معیارهای اصلی برای ارزیابی توان گردشگری در مقیاس کلان همراه با امتیاز اختصاصی هریک:

ماخذ: Deng et al.2002:429

ردیف	معیارهای اصلی	وزن کلی	زیر معیار	بیشترین امتیاز
۱	دسترسی	۱۷	داخلی	اتصال
				فاصله
				راحتی
				تنوع
			خارجی	اتصال
				فاصله
				راحتی
				تنوع

ادامه جدول ۱. معیارهای اصلی برای ارزیابی توان گردشگری در مقیاس کلان همراه با امتیاز اختصاصی هر یک؛
 ماخذ: Deng et al.2002:429

۱۱.۰۰۰	معماری		فرهنگی	۶۶	منابع	۲			
۱۱.۰۰۰	مذهبی								
۱۱.۰۰۰	تاریخی								
۱.۸۳۳	فیزیکی	بهداشتی	زیست محیطی	طبیعی	۶۶	۲			
۱.۸۳۳	نشیمنائی								
۱.۸۳۳	بیولوژیکی								
۵.۵۰۰		راحتی							
۲.۷۵۰	از انسان	امنیت							
۲.۷۵۰	از طبیعت								
۳.۳۰۰		پدیده های اقلیمی							
۳.۳۰۰		آب							
۳.۳۰۰		کوهستان							
۰.۸۲۵	ارزش علمی	جانوران	زیست محیطی	طبیعی	۶۶	۲			
۰.۸۲۵	ارزش زیباشناختی								
۰.۸۲۵	تنوع								
۰.۸۲۵	کمیابی								
۰.۸۲۵	ارزش علمی	گیاهان							
۰.۸۲۵	ارزش زیباشناختی								
۰.۸۲۵	تنوع								
۰.۸۲۵	کمیابی								
۲.۶۶۷	آموزشی						۸	تسهیلات	۳
۲.۶۶۷	تفریحی								
۲.۶۶۷	زیر ساخت								
۱.۶۶۷	فرهنگی						۵	جامعه محلی	۴
۱.۶۶۷	اقتصادی								
۱.۶۶۷	اجتماعی								
۲.۰۰۰	اهمیت		۴	عوامل جانبی	۵				
۲.۰۰۰	تعداد								

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
 Urban Management
 شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
 No.28 Autumn & Winter

۲۱۳

معرفی شاخص‌های اندازه‌گیری

طبیعی (به عنوان مثال) در وضعیت خوبی قرار دارد، منطقه دیگر در وضعیت متوسط و دیگری در وضعیت بد؟ در واقع شاخص اندازه‌گیری مناطق و رتبه بندی آنها از نظر معیارهای گردشگری چیست؟ برای پاسخ به این پرسش، مولفان برای هر زیر معیار، مجموعه ای از شاخص‌های اندازه‌گیری را تعریف نموده‌اند که وضعیت

گام بعدی در این مرحله، مقایسه ویژگیهای شهرهای کاندید برای توسعه گردشگری با معیارهای معرفی شده است. سوال اصلی که در این قسمت مطرح می‌شود به این صورت است که: چگونه می‌توان قضاوت کرد که یک منطقه از نظر منابع

جدول ۲. چند نمونه از شاخص‌های اندازه‌گیری مربوط به معیارهای معرفی شده در جدول شماره ۱

ردیف	معیار	شاخص	امتیاز	توضیحات	منبع
۱	دسترسی داخلی - تنوع	منطقه حداقل ۴ مورد از امکانات حمل و نقلی داخلی را دارد.	۲.۱۲۵	امکانات حمل و نقلی داخلی می‌تواند شامل موارد زیر باشد:	Boyd & Butler 1996: 560
		منطقه ۳ مورد از امکانات حمل و نقلی داخلی را دارد.	۱.۴۱۷	اتوبوس، تاکسی، مترو، دوچرخه، ترن هوایی	
		منطقه زیر ۳ مورد از امکانات حمل و نقلی داخلی را دارد.	۰.۷۰۸		
۲	دسترسی خارجی - تنوع	منطقه حداقل ۳ مورد از امکانات حمل و نقلی خارجی را دارد.	۲.۱۲۵	امکانات حمل و نقلی خارجی می‌تواند شامل موارد زیر باشد:	Boyd & Butler 1996: 560
		منطقه ۲ مورد از امکانات حمل و نقلی خارجی را دارد.	۱.۴۱۸	راه هوایی، راه آهن، راه دریایی، جاده	
		منطقه زیر ۲ مورد از امکانات حمل و نقلی خارجی را دارد.	۰.۷۰۸		
۳	منابع زیست محیطی - بهداشت فیزیکی	منطقه بیش از ۸۰٪ نیازمندیهای بهداشتی فیزیکی را دارد.	۱.۸۳۳	نیازمندیهای بهداشتی فیزیکی می‌تواند شامل موارد زیر باشد:	-
		منطقه ۵۰٪-۸۰٪ نیازمندیهای بهداشتی فیزیکی را دارد.	۱.۲۲۲	سرویس های بهداشتی پاکیزه، محیط پاکیزه، عدم وجود آلودگی - صوتی، عدم وجود بوی نامطبوع، عدم وجود ترافیک عبور و مرور و غیره.	
		منطقه زیر ۵۰٪ نیازمندیهای بهداشتی فیزیکی را دارد.	۰.۶۱۱		
۴	منابع فرهنگی - تاریخی	منطقه بیش از ۳ اثر تاریخی دارد.	۱۱.۰۰۰		Nouri et al. 2008: 683-686
		منطقه ۱-۳ اثر تاریخی دارد.	۷.۳۳۴		
		منطقه ۱ اثر تاریخی دارد.	۳.۶۶۷		
۵	منابع فیزیکی - پدیده اقلیمی	منطقه قابلیت پذیرش گردشگر در تمامی فصول را دارد	۳.۳۰۰		ARA/ KPMG Consulting 2001 :3
		منطقه قابلیت پذیرش گردشگر در ۳ فصل را دارد	۲.۲۰۰		
		منطقه قابلیت پذیرش گردشگر در ۱ یا ۲ فصل را دارد	۱.۱۰۰		

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۱۴

جدول ۳. چند نمونه از شاخص‌های اندازه‌گیری مربوط به معیارهای معرفی شده در جدول شماره ۱، ماخذ: نگارندگان.

ردیف	معیار	شاخص	امتیاز	توضیحات	منبع
۶	منابع فیزیکی - آب	منطقه بیش از ۳ منبع آبی دارد.	۳.۳۰۰	منابع آبی می تواند شامل موارد زیر باشد: دریا، دریاچه، تالاب، رودخانه، آبشار، مصب، چشمه و غیره.	-
		منطقه ۲ تا ۳ منبع آبی دارد.	۲.۲۰۰		
		منطقه ۱ منبع آبی دارد.	۱.۱۰۰		
۷	منابع فیزیکی - گیاهان و جانوران - کمیابی	منطقه حداقل ۱ گیاه- جانور با اهمیت بین المللی دارد.	۰.۸۲۵		Deng, et al. 2002 : 432
		منطقه حداقل ۱ گیاه- جانور با اهمیت ملی دارد.	۰.۵۵۰		
		منطقه حداقل ۱ گیاه- جانور با اهمیت منطقه ای دارد.	۰.۲۷۵		
۸	تسهیلات - تفریحی	منطقه بیش از ۳ تسهیلات تفریحی دارد.	۲.۶۶۷	تسهیلات تفریحی می تواند شامل موارد زیر باشد: تفریحات هوایی (کایت سواری، پاراگلایدر، بانجی چامپینگ و غیره)، تفریحات آبی (اسکی روی آب، قایقرانی و غیره)، کوهستان (اسکی، صخره نوردی، و غیره)، پارکها، تله کابین ها، باغ وحش ها، سینما، تئاتر، مجتمع های ورزشی (زمین های گلف، زمین های تنیس، پیست های دوچرخه سواری، غیره).	-
		منطقه ۲-۳ تسهیلات تفریحی دارد.	۱.۷۷۸		
		منطقه ۱ تسهیلات تفریحی دارد.	۰.۸۸۹		
۹	تسهیلات - زیرساختها	منطقه ۸۰٪ زیر ساختهای مورد نیاز را دارد	۲.۶۶۷	زیر ساختها می تواند شامل موارد زیر باشد: شبکه برق رسانی، شبکه آبرسانی، مخابرات و پست، شبکه Internet پرسرعت، شبکه جمع آوری فاضلاب، شبکه زهکشی آب و غیره.	Nouri et al. 2008 : 683-686
		منطقه بین ۸۰٪-۵۰٪ زیر ساختهای مورد نیاز را دارد	۱.۷۷۸		
		منطقه زیر ۵۰٪ زیر ساختهای مورد نیاز را دارد	۰.۸۸۹		

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

■ ۲۱۵ ■

ادامه جدول ۳. چند نمونه از شاخص‌های اندازه‌گیری مربوط به معیارهای معرفی شده در جدول شماره ۱، ماخذ: نگارندگان.

Kim, et al. 2006 : 1368	جذابیت‌های فرهنگی می‌تواند شامل موارد زیر باشد: جشنواره‌ها، آداب و رسوم خاص محلی، جشن‌ها، فستیوال‌ها، کارناوال‌ها، سوغات‌ها و غذاهای محلی خاص، کتابخانه‌های بزرگ و خاص، خانه هنرمندان با اهمیت.	۱۶۶۷	منطقه بیش از ۳ جاذبه فرهنگی دارد.	۱۰ جامعه محلی- فرهنگ
		۱۱۱۲	منطقه ۲-۳ جاذبه فرهنگی دارد.	
		۰۵۵۶	منطقه ۱ جاذبه فرهنگی دارد.	

زیر معیار مورد نظر را نشان می‌دهند (Obua, 1996: 31). این شاخص‌ها حاوی سه وضعیت خوب، متوسط و ضعیف هستند که هر کدام از این وضعیت‌ها امتیاز خاص خود را دارد. نحوه امتیاز دهی به این صورت است که ابتدا وزن زیر معیار مذکور بر عدد ۳ تقسیم می‌شود. عدد به دست آمده از این تقسیم به عنوان امتیاز وضعیت ضعیف تلقی می‌شود. این عدد ضربدر ۲ به عنوان امتیاز وضعیت متوسط و ضربدر عدد ۳ به عنوان امتیاز وضعیت خوب به حساب می‌آید. در صورتی که زیر معیار مذکور واجد هیچ یک از سه وضعیت خوب، متوسط و ضعیف نبود عدد ۰ به آن تعلق می‌گیرد. مثال زیر نمونه ای از نحوه شاخص گذاری و امتیاز دهی زیر معیار «دسترسی داخلی- تنوع» است:

فاز دوم: مکانیابی جهت احداث مجتمع‌های گردشگری
 حال فرض می‌کنیم که با توجه به مراحل ذکر شده در بالا، مناطق مطلوب از بین مناطق نامزد برای توسعه گردشگری انتخاب شدند. سوال اصلی که در این مرحله مطرح می‌شود این است که:

در کجای مناطق انتخابی، مجتمع‌های گردشگری را احداث کنیم؟ در واقع مکان جغرافیایی مجتمع‌های گردشگری در منطقه انتخابی، مجهول اصلی این قسمت می‌باشد. لازم به ذکر است که منظور از مجتمع گردشگری در اینجا، هتل‌ها، اقامتگاه‌ها و پارک‌های تفریحی است. برای پاسخ به این پرسش مولفان از یک روش تلفیقی استفاده کرده‌اند. بدین ترتیب که:

ابتدا توان اکولوژیک سرزمین را برای کاربری تفرج محاسبه کرده‌اند. سپس در مناطقی که توان اکولوژیک لازم برای توسعه تفرج را داشته است، مکان‌های نهائی را با استفاده از مفهوم مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری به دست آورده‌اند. در نهایت فصل مشترک بین دو محدوده ذکر شده را به عنوان مکان نهائی جهت احداث مجتمع‌های گردشگری برگزیده‌اند.

توضیح کامل هر یک از مراحل فوق در ذیل آمده است:
 ارزیابی توان اکولوژیک سرزمین جهت کاربری تفرج در

۲۰۱۲۵: وقتی که منطقه حداقل ۴ مورد از امکانات حمل و نقلی شامل اتوبوس، تاکسی، مترو، دوچرخه و ترن هوایی را داشته باشد.

۱۰۴۱۷: وقتی که منطقه ۳ مورد از امکانات حمل و نقلی شامل اتوبوس، تاکسی، مترو، دوچرخه و ترن هوایی را داشته باشد.

۰۰۷۰۸: وقتی که منطقه زیر ۳ مورد از امکانات حمل و نقلی شامل اتوبوس، تاکسی، مترو، دوچرخه و ترن هوایی را داشته باشد.

در جداول شماره ۲ و ۳ برخی از شاخص‌های معیارهای معرفی شده به تصویر کشیده شده است. همچنین منابع مورد استفاده جهت استخراج شاخص‌های مذکور در ستون مربوطه در جدول به نمایش درآمده است.

شهرهای منتخب

جهت ارزیابی توان اکولوژیک سرزمین برای کاربری تفرج در این تحقیق از معیارهای مخدوم استفاده شده است. ویژگی اصلی این معیارها در نظر گرفتن ملاحظات اکولوژیکی برای ایجاد تفرجگاههاست. در واقع طبق مدل مخدوم، کیفیت سرزمین برای اجرای کاربری تفرج سنجیده می‌شود و در نهایت مکانهایی جهت توسعه انتخاب می‌شوند که توان طبیعی لازم را برای اجرای آن دارند (مخدوم، ۱۳۸۴، ص ۲۰۱-۲۰۲). در ذیل به برخی معیارهای موجود در این بخش اشاره شده است. به دلیل طولانی شدن بحث در این بخش از ذکر سایر معیارها خودداری می‌شود:

آب: ۴۰ تا ۱۵۰ لیتر در روز برای هر نفر (طبقه ۱) / ۴۰-۱۲ لیتر در روز برای هر نفر (طبقه ۲)
درصد شیب: ۵-۱۵٪ (طبقه ۱) / ۱۵-۵٪ (طبقه ۲)
جهت جغرافیائی: شرقی تابستانه و جنوبی زمستانه (طبقه ۱) / شمالی تابستانه و غربی زمستانه (طبقه ۲)
بافت خاک: لومی (طبقه ۱) / شنی، شنی لومی رسی، رسی لومی، لومی رسی (طبقه ۲)
حاصلخیزی خاک: متوسط تا خوب (طبقه ۱) / متوسط (طبقه ۲)

عمق خاک: عمیق (طبقه ۱) / متوسط تا عمیق (طبقه ۲)
تراکم درختان: ۸۰-۴۰٪ (طبقه ۱) / ۴۰-۲۰٪ (طبقه ۲)
بنابراین، پس از انتخاب مناطق مطلوب از بین مناطق اکولوژیک مناطق انتخابی، جهت کاربری تفرج سنجیده می‌شود و بنابراین از بین کلیه محدوده‌های موجود در مناطق انتخابی، فقط محدوده‌های دارای توان اکولوژیک به مرحله بعد می‌روند.

محاسبه مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری

بر مبنای قوانین نیوتن، مرکز ثقل نقطه‌ای است که در آن تعادل جسم به وقوع می‌پیوندد. در تجزیه و تحلیل‌های فضائی، مرکز ثقل یک منطقه جائی است که بیشترین مقدار دسترسی به آن وجود دارد. این به این مفهوم است که مرکز ثقل می‌تواند فرآیند مکانیابی را در توسعه‌های شهری و منطقه‌ای بهینه نماید (Coleman, 2002: 6)

(Liu,). با توجه به تعریف فوق از مرکز ثقل در برنامه ریزیهای فضائی، مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری مکانی است که میانگین مجموع فاصله‌ها از آن نقطه تا جاذبه گردشگری به حداقل برسد. وقتی بین چند جاذبه گردشگری، مرکز ثقل آن را می‌یابیم، در واقع به این معنی است که نقطه‌ای را یافته‌ایم که میانگین مجموع فواصل هر جاذبه تا آن نقطه، کمترین مقدار است. بنابراین با یافتن مرکز ثقل در بین جاذبه‌های گردشگری و احداث مجتمع‌های گردشگری در نقطه ثقل، می‌توانیم میانگین مجموع جابجائی بین اقامتگاهها و مراکز گردشگری را به حداقل برسانیم.

مولفان بر اساس این مبنای نظری روشی را ارائه داده‌اند که بر مبنای آن می‌بایست پس از انتخاب مناطق مناسب جهت سرمایه‌گذاری گردشگری به روشی که در قسمت قبل توضیح داده شد، مکان جغرافیائی جاذبه‌های گردشگری در منطقه انتخابی مشخص و سپس مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری تعیین شود. جهت تعیین مرکز ثقل در برنامه ریزیهای فضائی Liu و Coleman ابزار Avenue را در ArcView طراحی کرده‌اند که به طور اختصاصی به این کار می‌پردازد.

انتخاب مکان نهائی جهت احداث مجتمع‌های گردشگری در مرحله آخر می‌بایست مکان نهائی جهت احداث مجتمع‌های گردشگری انتخاب شود. بدین منظور، ابتدا با استفاده از معیارهای فاز ۱ مناطق مطلوب جهت توسعه گردشگری انتخاب می‌شوند. سپس در مناطق مطلوب، مکان‌هایی که دارای توان اکولوژیک جهت کاربری تفرج هستند برگزیده می‌شوند. در مرحله بعد مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری به دست می‌آید. سپس به دور این مرکز ثقل یک بافر کشیده می‌شود. بدین ترتیب که با توجه به شرایط محلی و فواصل موجود میان جاذبه‌های گردشگری دایره‌ای به مرکزیت مرکز ثقل رسم می‌شود که شعاع آن به شرایط محلی بستگی دارد. در این تحقیق شعاع ۵ کیلومتری برای بافر انتخاب شده است. در نهایت فصل مشترک بین بافر ذکر شده و مناطق دارای توان اکولوژیک، به عنوان محدوده نهائی جهت احداث مجتمع‌های گردشگری انتخاب می‌شود.

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۱۷

نتایج

شهرستان، به هریک از آنها امتیازی اختصاص یافت. میانگین امتیازهای ۲۱ شهرستان نامبرده مقدار ۵۶.۸۵ از حداکثر ۱۰۰ امتیاز به دست آمده که از مقدار کمینه ۳۵.۲ برای خمینی شهر تا مقدار بیشینه ۸۵.۳ برای اصفهان متغیر بود. همچنین انحراف معیار مربوطه ۱۵.۰۰ به دست آمد. بر مبنای میانگین داده‌ها و انحراف استاندارد مربوطه و ماکزیمم داده‌ها (۸۵.۳) یک سیستم دسته بندی چهارسطحی به شرح زیر پیشنهاد شد:

سطح ۱: $70 < X$

سطح ۲: $70 < X < 55$

سطح ۳: $55 < X < 40$

سطح ۴: $X < 40$

با توجه به این سیستم طبقه بندی، ۲۱ شهرستان استان اصفهان در ۴ سطح طبقه بندی شدند که در جدول شماره ۴ قابل مشاهده است.

در مرحله بعد، مولفان به مکانیابی دقیق فضاهای مطلوب جهت احداث مجتمع‌های گردشگری در شهرستان منتخب استان اصفهان پرداختند. پس از دسته بندی ۲۱ شهرستان این استان، در ۴ سطح بر اساس توان گردشگری، شهرستان فریدونشهر از بین شهرستانهای موجود در سطح ۱ به دلیل جاذبه‌های طبیعی بالا و نیز بکر و ناشناخته ماندن، جهت آزمون قسمت دوم مدل انتخاب شد. البته لازم به ذکر است که این انتخاب، تنها جهت آزمون مدل معرفی شده صورت گرفته و به معنای اتخاذ یک تصمیم اجرایی برای مدیران نمی‌باشد. این شهرستان در قسمت غربی استان اصفهان

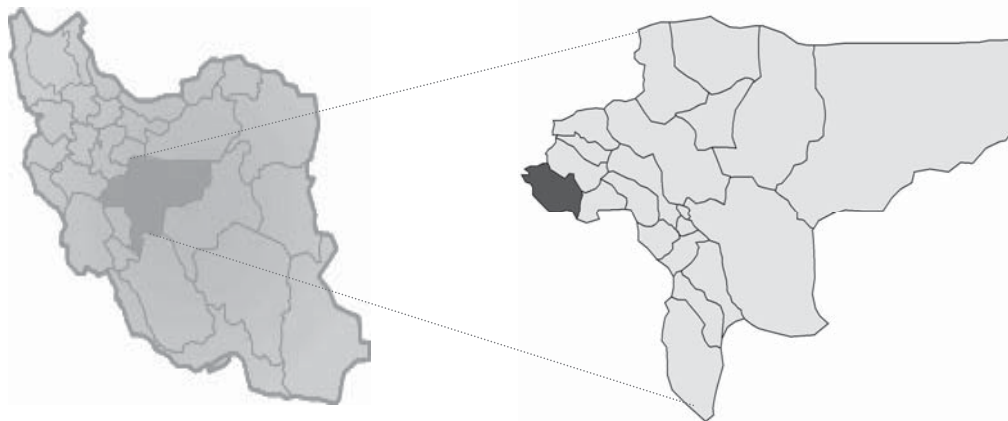
به منظور آزمون مدل معرفی شده، مولفان، استان اصفهان را با ۲۲ شهرستان انتخاب کردند. این استان با مساحت ۱۰۷۰۴۴.۳ کیلومتر مربع معادل ۶.۵ درصد از مساحت کشور ایران را پوشش داده و بین ۳۰ درجه و ۴۲ دقیقه تا ۳۴ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و ۳۷ دقیقه تا ۵۵ درجه و ۲۹ دقیقه طول شرقی در ناحیه مرکزی ایران واقع شده است. (نمودار شماره ۱)

این استان بر اساس آخرین تقسیمات کشوری دارای ۲۱ شهرستان، ۹۱ شهر، ۴۴ بخش و ۱۲۳ دهستان می‌باشد (گزارش مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). همچنین اصفهان یکی از استان‌های مبنائی ایران در طول تاریخ بوده و از معدود مراکز باستان شناسی ارزشمند جهانی است که بسیاری از آثار باستانی آن در فهرست آثار بشری به ثبت رسیده است (گزارش استانداری اصفهان، ۱۳۸۷). این استان به دلیل دارا بودن دو اقلیم کاملاً متفاوت کوهستانی و کویری در کنار یکدیگر تنوع زیستی بالائی را در خود جای داده است. بنابراین اقبال گردشگران داخلی و خارجی برای سفر به این استان بسیار زیاد بوده و سالانه پذیرای تعداد زیادی گردشگر می‌باشد. به دلایل ذکر شده، این استان جهت آزمون مدل معرفی شده در این تحقیق در نظر گرفته شد. به این ترتیب که مدل معرفی شده در این تحقیق در قسمت اول بر روی ۲۱ شهرستان این استان آزمون شد. اطلاعات مورد نیاز برای این مدل طی ۵ سرفصل منابع، تسهیلات، دسترسی، جامعه محلی و عوامل جانبی جمع آوری شد. و با توجه به شرایط هر

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۱۸

نمودار ۱. موقعیت جغرافیائی محدوده مطالعاتی؛ ماخذ: نگارندگان.

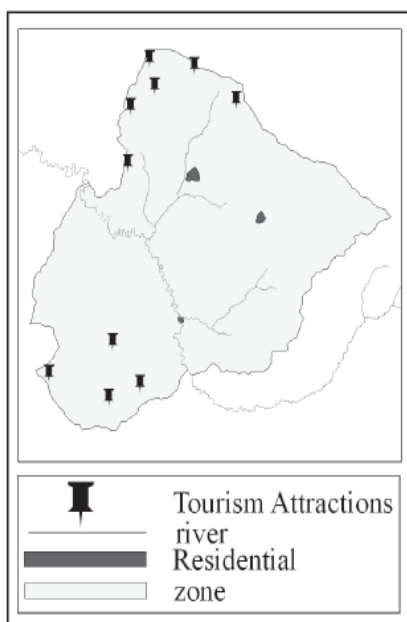
جدول ۴. ارزیابی توان گردشگری در شهرستانهای استان اصفهان، ماخذ: نگارندگان.

درجه	شهرستان	بیشترین امتیاز دسته	میانگین
درجه ۱	اصفهان، کاشان، خوانسار، گلپایگان، فریدونشهر	اصفهان ۸۵.۳	۷۷.۹۲
درجه ۲	سمیرم، شهرضا، نطنز، نائین، تیران و کرون	شهرضا ۶۸.۳	۶۲.۹۴
درجه ۳	دهاقان، چادگان، نجف آباد، فلاورجان، آران و بیدگل، اردستان، شاهین شهر	اردستان ۵۴.۱	۴۸.۸۷
درجه ۴	خمینی شهر، زرین شهر، مبارکه، داران	داران ۳۸.۸	۳۶.۸۷

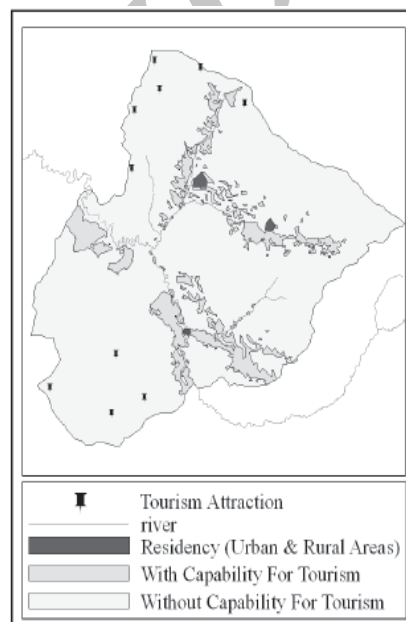
مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۱۹

نمودار ۳. موقعیت جاذبه های توریستی در محدوده مطالعاتی - منبع: گزارش استانداری اصفهان، ۱۳۸۷

نمودار ۲. مناطق دارای توان اکولوژیک جهت توسعه تفرج متمرکز - این نمودار حاصل اعمال الگوی پیشنهادی ارزیابی توان سرزمین بر روی دهستان چشمه لنگان فریدونشهر است.

نقشه‌ها شامل نقشه‌های پایه توپوگرافی، زمین شناسی، خاک شناسی و پوشش گیاهی بود که مبنای مناسبی را جهت اجرای قسمت دوم مدل یعنی ارزیابی توان اکولوژیک منطقه فراهم آورد. بدین ترتیب که ابتدا ویژگیهای نامبرده شده طبق مدل معرفی شده در قسمت ۳-۲-۱ مجدداً طبقه بندی شدند. به عنوان مثال درصد شیب برای طبقه ۱ تفرج متمرکز (۵-۰)٪، طبقه ۲

قرار گرفته و بر اساس آخرین تقسیمات کشوری داری ۵ دهستان می باشد (گزارش مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). به منظور محدود کردن محدوده مطالعاتی، دهستان چشمه لنگان در قسمت مرکزی فریدونشهر جهت آزمون قسمت دوم مدل در نظر گرفته شد. بدین منظور ابتدا نقشه‌های دیجیتالی مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل در این مرحله جمع آوری شد. این

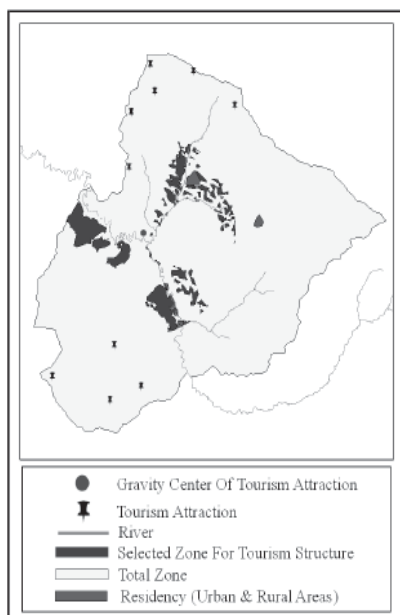
(۱۵-۵)٪ و نامناسب بیش از ۱۵٪ است که با استفاده از نرم

افزار ArcMap در GIS به سه دسته نامبرده شده طبقه بندی شد (McCoy, 2004: 92-107). به همین ترتیب سایر نقشه‌ها نیز بر اساس معیارهای مدل، مجدداً طبقه بندی شدند. بدین ترتیب مناطق دارای توان اکولوژیک مشخص شد که حاصل این مرحله در نمودار شماره ۲ به نمایش درآمده است.

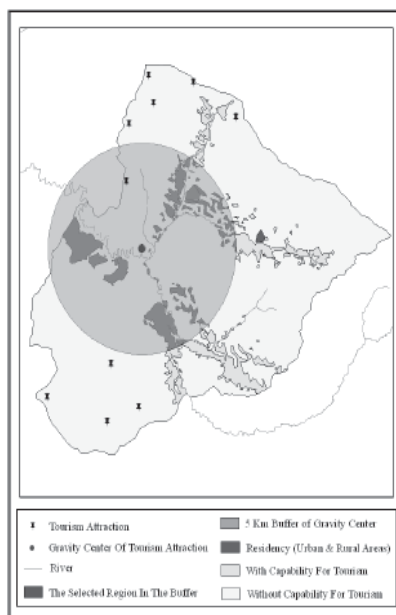
در مرحله بعد موقعیت جاذبه‌های گردشگری منطقه همان طور که در نمودار شماره ۳ مشهود است، مشخص شد. سپس توسط نرم افزار Arcmap به دور این جاذبه‌ها یک پلی گن کشیده شده و مرکز ثقل هندسی آنها با علامت X توسط نرم افزار مشخص شد. این نقطه به عنوان یک نقطه مبنائی جهت محاسبات بعدی در نظر گرفته شد. سپس به وسیله ابزار Buffering یک بافر به شعاع ۵ کیلومتر به دور این نقطه کشیده شد. طول این شعاع انتخابی به شرایط محلی و مساحت کل منطقه بستگی دارد. حاصل این مرحله در نمودار شماره ۴ به نمایش درآمده است. مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری در این نمودار به صورت یک نقطه در مرکز بافر مشخص شده

نتیجه گیری و جمع‌بندی

موقعیت جغرافیائی و اقلیمی خاص ایران، تنوع بسیاری بالائی را در آن از نظر زیست‌محیطی و فرهنگی ایجاد نموده است. این تنوع بالا، شرایط مساعدی را برای

نمودار ۵. مناطق نهائی منتخب جهت احداث مجتمع های گردشگری در دهستان چشمه لنگان فریدونشهر

نمودار ۴. بافري به شعاع ۵ کیلومتر به دور مرکز ثقل جاذبه های گردشگری در دهستان چشمه لنگان فریدونشهر

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

■ ۲۲۰ ■

توسعه گردشگری در اکثر مناطق کشور فراهم آورده که متناسفانه به دلیل عدم برنامه‌ریزی مناسب، به تحقق نرسیده است. البته بی‌شک یکی از دلایل عدم شکوفائی صنعت گردشگری در کشور، فقدان یک چارچوب علمی قوی جهت ارزیابی توان گردشگری نقاط مختلف ایران است که سرمایه‌گذاران این بخش را با سردرگمی مواجه نموده است (نوری، نوروزی، ۱۴: ۱۳۸۶). بنابراین هدف اصلی این تحقیق، معرفی یک چارچوب جامع جهت ارزیابی توان گردشگری نقاط مختلف کشور می‌باشد. برای تحقق این هدف، ابتدا سوابق مطالعاتی موجود، در ارتباط با ارزیابی منابع گردشگری در سطح بین‌المللی و ملی بررسی گردید و با استفاده از آنها یک چارچوب دقیق برای بررسی توان‌های گردشگری، در ۲ فاز معرفی شد. فاز اول الگوی معرفی شده، به درجه‌بندی شهرستانهای مختلف یک استان برای توسعه گردشگری پرداخته است. در همین راستا و پس از آزمون این فاز، بر روی شهرستانهای استان اصفهان، ۲۱ شهرستان این استان در ۴ سطح از درجه ۱ تا ۴ تقسیم‌بندی شدند که از بین آنها، شهرستانهای اصفهان، کاشان، خوانسار، گلپایگان و فریدونشهر در طبقه ۱ قرار گرفتند. همچنین میانگین امتیازات برای ۲۱ شهرستان، ۵۶.۸۵ و انحراف معیار آن ۱۵.۰۰ به دست آمد. تحقیقات بعدی در این زمینه می‌تواند بر روی هزینه‌ها و مزایای اقتصادی گردشگری و شاخص‌های اندازه‌گیری آن که جای آنها در این تحقیق خالی است تمرکز یابد. از دیگر اهداف این تحقیق، معرفی الگویی برای توسعه گردشگری، با توجه به ملاحظات اکولوژیکی بوده است. در همین راستا فاز دوم مدل معرفی شده، به طرح‌ریزی توسعه گردشگری در مناطق دارای توان اکولوژیکی پرداخته است. این مدل، پارامترهایی مثل توپوگرافی منطقه، سنگ بستر، خاک و پوشش گیاهی را به عنوان ورودی پذیرفته و در نهایت مناطقی که توسعه گردشگری در آنها با کمترین هزینه و حداقل آسیب به طبیعت به انجام می‌رسد را معرفی کرده است. نتایج این قسمت نشان می‌دهد که از مجموع ۱۹۳ کیلومتر مربع دهستان چشمه‌لنگان در شهرستان فریدون شهر، ۱۹ کیلومتر مربع آن دارای توان اکولوژیکی جهت توسعه تفرج متمرکز است. با توجه به اینکه تنها

پارامترهای فیزیکی و اکولوژیکی برای توسعه مدل در این قسمت معرفی شدند، تحقیقات بعدی در این زمینه می‌تواند پارامترهای اجتماعی و اقتصادی را نیز به عنوان ورودی به مدل معرفی کرده و نتایج بهتری را حاصل نماید. از دیگر اهداف این تحقیق، معرفی الگویی جهت دستیابی به یک توازن توسعه یافته بین علاقه‌مندیهای بالقوه گردشگران و محیط‌های دارای جاذبه گردشگری از نقطه نظر اکولوژیکی بوده است. بدین منظور، الگوی مرکز ثقل جاذبه‌های گردشگری در فاز دوم مدل، معرفی شده که در نتیجه به‌کارگیری آن، مجتمع‌های گردشگری در مکان‌هایی احداث خواهند شد که میانگین فاصله آنها تا مجموع جاذبه‌های گردشگری به حداقل رسیده و در نتیجه از تعداد کل جایجائی‌ها کاسته می‌شود. این نتیجه موجب می‌شود تا فرسایش خاک که از مهمترین اثرات منفی گردشگری است (Cater, 1991: 3; 208-228; Pigram, 1995)، به حداقل ممکن خود برسد. این مدل بر روی محدوده‌های دارای توان اکولوژیکی دهستان چشمه‌لنگان در شهرستان فریدون شهر آزمون شد و منطقه‌ای به مساحت حدودی ۱۰ کیلومتر مربع، به عنوان محدوده مناسب جهت توسعه تفرج متمرکز پیشنهاد شد. تحقیقات بعدی در این زمینه می‌تواند پارامترهای دیگری نظیر مسیر جریان آلودگی آب و هوا، محل دفن ضایعات، مسیر باد غالب، مسیر مهاجرت پرندگان، گسل‌های زلزله خیز و غیره را نیز به مدل اضافه کرده و نتایج مکانیابی دقیقتری را حاصل کند.

تشکر و قدردانی

در انتها از زحمات جناب آقای دکتر احمد رضا یآوری که در تمامی مراحل جمع‌آوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل، تهیه نقشه‌ها و سایر مراحل، ما را از کمک‌های بی‌دریغشان بهره‌مند نمودند، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

منابع و کتاب‌شناسی

۱. رضوانی، علی‌اصغر (۱۳۸۲) نقش اکوتوریسم در حفاظت محیط زیست، محیط‌شناسی، ۲۹(۳۱)، ۱۱۵-۱۲۲، تهران.
۲. گزارش استانداری اصفهان (۱۳۸۷) سایت وزارت کشور،

مدیریت شهری

دو فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۲۱

Evaluation: Approaches and Applications, P. Dearden, B. Sadler (Eds.), Western Geographical Series, Volume 25, University of Victoria.

15. Kim, H., Cheng, C. K. and O'Leary, J. T. (2007). Understanding participation patterns and trends in tourism cultural attractions, *Environmental Management*, 28.

16. Liu, G., & Coleman, T. L. (1996). Gravity Center Analysis Using ArcView and Avenue, Track: Technology, Session: Analysis and Modeling Using ArcView 2.x (B), ESRI User Conference, Palm Springs, Canada.

17. Loeks, D. (2000). Estimates or Speculation? Assessing Tourism Potential for the Yukon Protected Areas Strategy, Travel & Tourism Research Association, Canada: Whitehorse.

18. McCoy, J. (2004). Using ArcGIS Spatial Analyst: ArcGIS 9 (4th ed. pp. 89-197), California: ESRI Press.

19. Makekadyrova, A. S. (2008). Procedural Aspects of Estimating the Land Potential for Tourist Recreation Zone Creation, *Studies on Russian Economic Development*, 19(2).

20. Nouri, J., Danehkar, A. and Sharifipour, R. (2008). Evaluation of Ecotourism Potential in the Northern Coastline of the Persian Gulf, *Journal of Environmental Geology*, 55(3).

21. Obua, J. (1996). The Potential, Development and Ecological Impact of Ecotourism in Kibale National Park, Uganda, *Journal of Environmental Management* 50: 27-38.

22. Pigram, J. J. (1995). Resource Constraints on Tourism. In R. Butler, D. Pearce (Eds.), *Tourism: People, Places, Processes* (pp. 208-228). London: Routledge.

23. Theobald, W. F. (2005). *Global Tourism* (pp. 79-90). UK: Butterworth-Heinemann Press.

24. *Tourism and the World Economy* (2006). Report of the World Tourism Organization, Available in: <http://unwto.org/facts/eng/economy.htm>.

25. Tsaour, S. H., Tzeng, G. H. and Wang, K. C. (1997). Evaluation Tourist Risks From Fuzzy Perspectives, *Annals of Tourism Research*, 24.

26. Stillwell, J., Clarke, G., (2004). *Applied GIS and spatial analysis*, John Wiley & Sons Ltd.

به صورت آنلاین در سایت:

<http://www.ostan-es.ir/user/index.jsp>

۳. گزارش سرشماری نفوس و مسکن (۱۳۸۵) مرکز آمار ایران، به صورت آنلاین در سایت:

<http://www.sci.org.ir/portal/faces/public/census85/census85.natayej/census85.jadavelmomtakhab>

۴. مخدوم، مجید (۱۳۸۴) شالوده آمایش سرزمین، چاپ ششم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.

۵. نوری، هدایت‌الله، نوروزی آورگانی، اصغر (۱۳۸۶) ارزیابی توان محیطی برای توسعه توریسم در دهستان چغاخور، *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان*، ۲۲-۱۳-۲۸، اصفهان.

۶. صباغ‌کرمانی، مجید، امیریان، سعید (۱۳۷۹) بررسی اثرات اقتصادی توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل داده-ستانده، *پژوهشنامه بازرگانی*، ۴(۱۶).

7. Ahn, B. Y., Lee, B. K. and Shafer, C. S. (2000). Operationalizing Sustainability in Regional Tourism Planning: an Application of the Limits of Acceptable Change Framework. *Journal of Tourism Management* 23: 1-15.

8. ARA/KPMG Consulting (2001). William Lake Forest District Tourism Opportunity Study, Final report, Appendix J1, 3.

9. Boyd, S. W., Butler, R. W. (1996). Managing Ecotourism: An Opportunity Spectrum approach, *Journal of Tourism Management*, 14: 557-560.

10. Cater, E. (1991). Sustainable Tourism in the Third World: Problems and Prospects, Discussion Paper Number 3, Geographical Series (pp. 1-16). UK: University of Reading.

11. Deng, J., King, B. and Bauer, T. (2002). Evaluation Natural Attraction for Tourism. *Annals of Tourism Research* 29(2): 422-438.

12. Ethos Consulting (1992). *Natural Resources Based Tourism in Northwestern British Columbia*. Vancouver: Ministry of Development, Trade & Tourism, 14-20.

13. Garrod, B., Fyall, A. (2000). Managing Heritage Tourism, *Annals of Tourism Research*, 27: 682-696.

14. Itami, R. M. (1989). Scenic Perception: Research and application in U.S. Visual Management Systems. In *Landscape*

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۲۸ پاییز و زمستان ۱۳۹۰
No.28 Autumn & Winter

۲۲۲